

na „visoke“ šole. Mi ostanemo, kakor smo bili; ostanite tudi vi, pa bomo pobratimi, kakor doslej!“

Edini Žanjec je tiho sedel v kotu in ni zini besedice. Drugi so mi povedali, da so mu doma odrekli vsak belič podpore, ako ne gre v „lemenat“ . . . Taki stariši! „Matija! poskusi srečo, pojdi z nami, se bo že kako živelo!“ klicali smo mu. „Ni mogoče!“ To je bil ves odgovor.

Pred odhodom na kolodvor smo zapeli še enkrat „Pobratimijo“, potem smo odkorali „in corpore“ v noč.

Sedaj bo ura polnoči, in naš poštni vlak odide čez pol ure.

Z Bogom, Josip! Z Bogom, Ljubljana!
Z Bogom, dežela Kranjska!

Ivan.

V.

Gradec, 30. IX.

Po dopisnici Ti sporočam, da smo sedaj le v Gradcu. Lipnik in Vseslav sta nas zapustila; izvolila sta si nemški Gradec. Pusto mesto! Komaj čakam, da se odpeljemo dalje! Spali nič! Ves čas peli Pod Mariborom se je bilo jelo svitati: krasno jutro . . . krasna ravnina . . . pogled proti vzhodu, proti ptujskemu polju in ogrski Sloveniji diven . . . Tod torej so prebivali stari Panonci! tod torej je vladal slavni Kocelj! tod je deloval sveti Metod, „slovenski svetec in učitelj“. Koliko slavnih môž je podaril ta kos zemlje Slovincem!

Sedaj pojdemo pa kvišku! Pol poti je za nami! Ob 4. popoldne smo na Dunaju!

Tvoj

Ivan.

Ob njegovi gomili.

Trenutni spomini na Lampetovem grobu -- Spisal F. S. Finžgar.

Pristna jesenska megla — slovenske Ljubljane starodavni plašč! Po ulicah blato, katero je nasičal in redčil droben dež, kot bi se vodena para zajedala v ceste in jih mehčala in razrivala.

„Izvošček!“

„Kam?“

„Na pokopališče!“

Kolesa so šumela po blatu, ki je brizgalo na levi in desni, kočija je zamolklo donela, peljal sem se proti sv. Krištofu na Lampetov grob. Dušo mi je prevzela puščoba, melanholijska, siva in mračna, vlažna in neznosna, kakor vreme nad Ljubljano. Okna v kočiji so zvenela in podrhtavala, srce mi je bilo nervozno, stisnil sem se v kót, in bilo mi je tako neugodno, kakor bi živ ležal v krsti in bi gromelo nanjo kamenje. Oči sem zaprl, da bi bila tema. A ni hotela biti. Sence, grozne sence so plesale pred očmi, spomini so tekli kot voda čez jez — vsak drugačen, vsak bolj čuden — a ni bilo v šumu no-

benega jasnega, nobenega, da bi ga mogel prijeti, pridržati in si ga ogledati do dobra. Drug za drugim so vrveli in se pehali čez ta jez — vstajalo je vse moje življenje iz groba in se porajalo na novo — celo življenje od prvega leta, ko sem se posvetil poklicu, izvežbal se zanj — in do danes, ko mi je davno ugasnila vsa rožnata luč zračnih idealov. — Ni mi bilo ugodno, mehko pri srcu — a veselilo me je to in gledal bi bil ta roman življenja na pol sanjajoč še dolgo, da ni završala zavora, da se niso odprla vratca — in mi zazevalo nasproti dvorišče sv. Krištofa, starega čuvarja stotisoč in stotisoč strtih nad, jokanih solzâ — in sladkih upov.

Nekaj stopinj — stal sem ob njegovem grobu — stal sem kot kip med kipi, s povešeno glavo kakor veja žalujke, z mračno dušo kot grm gostih cipres. V meni je za trenutek potihnil oni duševni hrup, ples spominov se je polegel, iz groba je priplavala

dolga, koščena postava pokojnikova z nekoliko nagnjeno glavo, živih oči, mislečega čela, a izdelanega, trudnega lica. Vzravkala je ta postava glavo, šla globoko po sape, roko položila na srce, potem me pa pogledala tako živo, prodirajoče, a milo in vabljivo, kakor takrat — — —

* * *

Na rantah sem slonel pred romarsko hišo sv. Jošta. Gledal sem v dolino, gledal zelene gozde, gledal travnike in polja — a videl nisem pravzaprav nič. Krog mene tihota; par listov je trepetalo v neslišnem vetrcu, iz doline je odmeval monotoni glas cepca, s katerim je nabijal bržkone kak gostač par snopov celega pridelka. Bil sem neizrecno slabe volje. Pollaščal se me je pesimizem.

Nenadoma sem se bil moral posloviti od prejšnjega ljubega mi kraja, od še ljubših mi ljudi, posloviti od knjig, mojih zvestih družic, svetovavk in tolažiteljic — in prišel sem na goro sv. Jošta sine pera et sacco. — Prišla je k meni moja mati. Kako jo je zdelala takrat pot! Zmučena je sedla in ko je videla, da sin nima ničesar, da nima ne blaga ne posode, da bi postregel njej, in ona postregla njemu, tedaj je sirota bridko zajokala. Materina solza pa je bila zame strup, da sem se vzlovil na vesoljni svet. Tolažil sem jo, šalil se, poljubljal ji solze. — Ona pa je legla utrujena in zadremala... Tedaj sem šel vun in poklical bi bil vse tiste, ki so mi častitali na novem poetičnem mestu, poklical predse in jim zabavljal, da bi se sramote razblinili v nič — — Sploh zabavljal bi bil v tisti uri vsemu svetu, vsakemu človeku, da, menda tudi kebru, če bi bil na suhih krakih prigugal trdo telo po peščeni stezi. Tako je bilo meni tedaj — morda bo kdo rekel — smešno — a bilo je...

Torej na rantah sem slonel pred romarsko hišo sv. Jošta tedaj, ko se prijavi iz grmovja dolga, črna postava — rajnega Lampeta. Izenadil me je tako, da nisem vedel, ali bi mu hitel naproti, ali bi zbežal, dobro se zavedajoč svojega dušnega stanja. A njegove oči so me že ujele. Lice je bilo nekoliko

zardelo, na njem pa blag, dobrohoten smehljaj. Hitim mu nasproti. Podava si roki, in kot bi najhuje solnce posijalo v črne oblake, da se topé in ginejo — tako je najgorja tema hipoma bežala iz moje duše. Da, saj je bil to obisk učitelja, vodnika, svetovavca, često tolažnika — obisk prvi — da je tudi zadnji, nisem slutil.

Grob dr. Frančiška Lampeta v Ljubljani.

Hotel sem mu prikriti svojo notranjost. A mož ni bil zastonj dušeslovec. Hitro me je spoznal, ga ni vse v redu v mojem srcu. Prijel me je za roko, in šla sva pod staro lipo — proti tistemu križu pod borovcem — do smrti ga ne zabim — in molil sem mu „Confiteor“. Oživel sem se, v meni je začelo zopet vreti, in povedal sem mu, da mi je

strta moč, da se ne zmenim za nobeno stvar, da ne primem več za pero, ker bi pisal tako črno in tako zbadljivo, da je bolje, da vsaka misel sprhni v srcu in je pokopana z mano. Ni me motil — poslušal je vse do konca. Nato se je pa toli pristrčno nasmejal, pogledal me tako ljubeznivo, a hkrati karajoče, da je pogled veljal za pol knjige najmodrejših rekov. A ni bil mrzel, ne trd. Smilil sem se mu, in bil je on tedaj mož, ki mi je dvignil v trenutku pogum, pregnal oblake, zjasnil ozračje — in spravil mojo bolno dušo v ravnotežje.

Šla sva k materi. Razvedril in popolnoma utolažil je tudi njo — in ko je na večer odhajal, gledal sem za njim, kot sem gledal včasih z gore za nevihto, katera mi je pred kratkim pretila uničiti cerkev in dom — a se je umaknila in bila samo mojemu očesu mogočna nebeška razsvetljava.

Odšel je Lampe, odvedel nevihto iz srca in pustil v njem jasno nebo in luč. Takrat sem ga zaljubil goreče. — Ali žal, da „stalna samo mjena jest“!

Sedaj sem na Tvojem grobu — Kako naglo je to moralo priti! Nič več mi nisi bil le učitelj, kateremu se sicer zaupno, a vendar s strahom bliža učenec — nič več — bil si mi prijatelj. Kolikokrat si mi poslej pisal, kako me bodril, kako sem se vnemal

ob Tvojem zgledu! — Da, če je pešala energija za delo — tedaj k Tebi — k utelešenemu delu — in vračal sem se osramočen, da tako malo delam, a hkrati v srcu z novo odločnostjo, z novim ognjem in z novimi idejami. In ta luč je sedaj ugasnila? Ta steber se je podrl? Ta velikanska piramida neprestanega dela — ta se je sesula s Tabo v grob? Kdo bo svetil, kot Ti, kdo delal, kot Ti, kdo zidal tako, kot si Ti? In za to si žel celo nehvaležnost, celo psovke — da, da, — žel si jih tudi Ti . . . A trpel si zaničevanje kot mož, in kot plužno črtalo si rezal ledino, naj je bila še tako trda, še tako samorešna in kamenita — naprej je moralo — in šlo je — Ti si hotel, železno hotel!

* * *

Deževati je začelo močneje. Po spomeniku so tekle kaplje kakor solze in ginile v črno prst. Moje lice je škropil mrzel dež, zdramil sem se, ozrl se po grobeh — duša moja je čutila, da sem bil pri njem, zopet pri njem kot nekdanj. Taisti duh je vel iz groba, taista energija vstajala nad njim in se prelivala v moje žile — taista kot nekdanj. Da, res, tudi mrtvi govoré. Še enkrat sem se ozrl na grob, med spomeniki pa je zašumel moj sklep: „Za njim!“

Odkar me ni.

Zapel je glas
z domačih tal
in pred menoj
obžaloval,
kaj se godi,
odkar me ni:

„Izpraznjena
vsa sobica
postala je
podobica
jesenskih dni,
odkar te ni.“

„In tačice
jim pes turin
ne proži več
na opomin,
naprej zbeži,
odkar te ni.“

„In lastovka
pod strešni kap
ne splava več.
Gorkejših sap
sedaj želi,
odkar te ni.“

„Pa kaj je to!
Le trnič siv,
ko marsikje
na srcu živ
jih trn skeli,
odkar te ni.“ — —

Pa kaj je to —
en trn skeleč,
ko v srcu tem
jih raste več
odkar me ni,
odkar me ni! —

Silvin Sardenko.